

ADAHOONILIGII

THE NAVAHO LANGUAGE MONTHLY

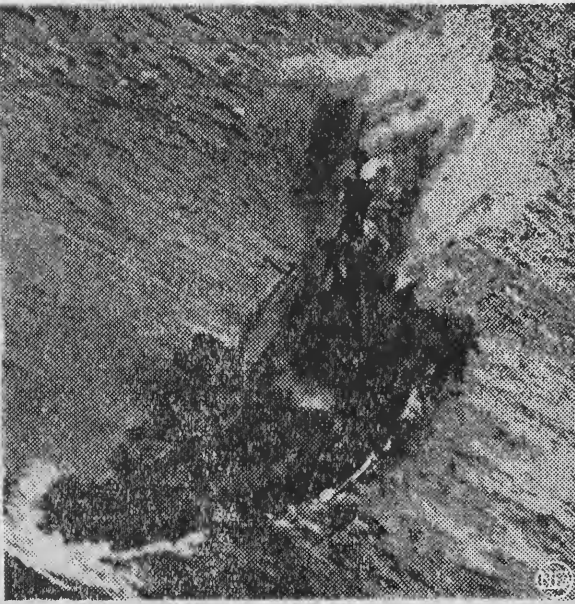
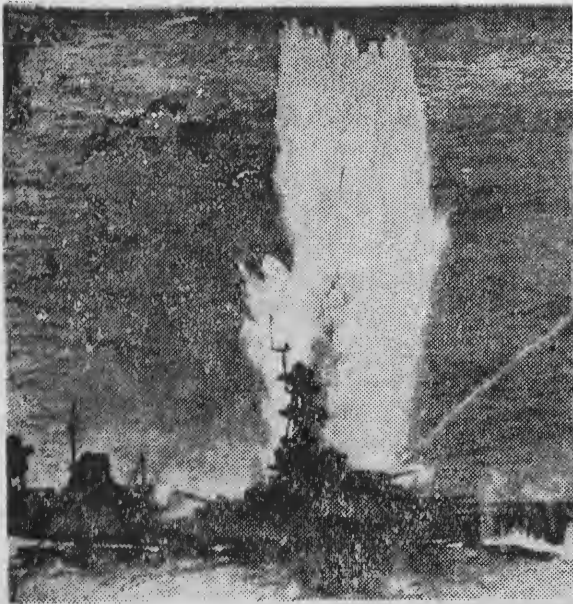
VOL. 3 NO. 10

WINDOW ROCK, ARIZONA

AUGUST 1, 1948

'INDINS DANILIIINII 'ARIZONA YII' KÉÉDAHAT'I-NÍGII NAALTSOOS 'ADAHA'NÍLÍGII K'AD BAA DEET'Á

'Indins daniliiinii 'Arizona dóo New Mexico hoolyéego náhásdzooígíí yii' kéédahat'íinii naaltsoos 'atah 'adayiinííł dooleet ha'níigo baa saad 'agháqgo haa shíí nízahdégé' hoolzhiizh. Díí naakigo náhásdzooígíí biyi' Bilagáana 'alqáji' naazíinii 'Indins wolyéii díí naaltsoos 'adaha'níligíí doo bídéet'i' da, háálá 'áájí Wááshindoon baa 'áhályq, dóo kéyah doo yik'é nida'iilée da, 'éi bąqgo doo bídéet'i' da daaníigo hoolzhiizh.

Nááts'ózi bit da'ahijoogá'qáqáq' díí kwii tsinaa'eeltsoh be'elyaagíí 'atah bee da'ahijoogáq'. 'Áádóo bik'íji' 'índa atom bomb wolyéhigíí bee 'ihonitáahgo díí tsinaa'eel 'atah bik'íji' bihoneestáq'. 'Éi 'ákódzaa dóo ha'á-t'íi shíí 'óolyé "Radio-active" 'éi 'ákóolyéhigíí bii' hazíji'go biniinaa kwii t'óo taah yit'aahgo naaltsoos bikáa'.

Bilagáana 'ta' Judge Levi S. Udall wolyé 'éi 'áníigo 'Indins danilíinigíí 'Arizona yii' kéédahat'ínigíí díí naaltsoos 'adaha'níligíí t'áa bídéet'i' lá níigo yee haadzíí. 'Éi bąqgo k'ad 'Indins danilíinii lq'í díí naaltsoos 'adaha'níligíí bee bá hoo'a' silíí.

'Áko ndi díí 'Arizona náhásdzooígíí biyi' 'Indins kéédahat'ínigíí ts'ídá naaltsoos wólta' dóo 'ak'e'elchí yéedahósinii 'éiyá 'atah naaltsoos 'adayiinííł dooleet bidoo'niid. 'Áko díí k'ad 'Indins danilíinii 'Arizona yii' kéédahat'ínigíí doo ts'ídá t'q yéigo naaltsoos yéedahósini da. Hastąqgo 'atkéé' haz'q bízheeneł'ąqgo t'éiyá 'atah naaltsoos 'ajiniíł dooleet lá, jó 'éi:

1. Naadji 'ta' honáahai dóo deigo hodees'ąago t'éiyá 'atah naaltsoos 'ajiniíł doo.

2. 'Arizona wolyéego náhásdzooígíí biyi' haghango t'éiyá 'atdó' bee há haz'q.

3. Naaltsoos wólta' dóo 'ak'e'elchí bééhojisingo dó' bee há haz'q.

4. Wááshindoondegé' bee haz'ánii (Constitution ha'nínigíí) jólta'go ts'ídá 'áníinii hoł bééhózingo t'éiyá 'atdó' naaltsoos 'atah 'ajiniíł dooleet.

5. T'áa bíyó t'áa ha'át'éego da hatsiits'iin doo 'áhályq dago 'éi doo bee há haz'ąq da.

6. 'Índa t'áadoo le'é bąqhági 'adaa-t'éii dabidziilii t'ah doo bee 'adaqah dahojiil-'aah dago t'éiyá 'atdó' 'atah naaltsoos 'ajiniíł dooleet.

Díí k'ad naaltsoos jólta' dóo 'ak'e'jilchíigo 'éiyá naaltsoos 'ahi'nííł bee há haz'q ha'níigo bee ha'oodz'ígíí dó' hazhó'ó baa nitsidaahkees. Jó Bilagáanak'ehjí naaltsoos wólta' dóo Bilagáanak'ehjí saad bee 'ak'e'jilchíigo t'éiyá doo níi da. T'áa Dinék'ehjí saad wólta'ígíí dóo bee 'ak'e'elchíigíí hoł bééhózingo shíí t'áa naaltsoos 'atah 'ajiniíł dooleetgo 'at'é. Háálá díí beehaz'ánii Constitution wolyéhigíí t'áa diné bizaad bee 'ak'e'eshchíigo jólta'go dóo yá'át'éehgo bik'izhdi'yiitjigho t'áa jólta'nilíi dooleet sha'shin. 'Adahwiis'ąágóo 'adahoonííłii 'índa baa nda'aldeehii hoł bééhózingo jó 'ako t'áa háiiida naaltsoos bá 'adaha'níł shíí yíneel'ánii hoł bééhoozjiih 'áko 'éi naaltsoos bá 'aji'a'. 'Áádóo 'índa díí k'ad 'alqáji' naazíinii doodaii' ndahasdzogóo bidine'é yá 'alqáji' naazíinii naaznilgóo dóo binaanish nidaazt'i'góo hoł bééhózingo yá'át'ééh. Díí k'ad hazhó'ó baa hani'go t'áa diné bizaadígíí bee bikáa' nii'nilgo t'áa 'éi bits'ąqádóo hoł bééhodoozjiił 'azhą Bilagáana bizaad wólta' doo hoł bééhózin da ndi. Ts'ídáash Bilagáana bizaad t'éiyá bee 'ééhózin. 'Adahwiis'ąágóo saad 'at'ąq 'adaat'éii yee 'ak'ida'atłhíigo dóo dayólta'go bee bit 'éedahózin. Doo Bilagáana bizaad t'éiyá da.

State wolyéego ndahasdzooígíí biyi' Bilagáana kéédahat'íinii 'baa dahojooa'í dóo bich'íi' 'ándahazt'i' danilíinii béeso 'ta' bá sinilgo bee baa 'adahayq. 'Éi Social Security deifni.

SILÁAGO 'ADAHO'DILNE'IGII BAA NINÁÁ'DIILDEE'

Tsitkéi tseebiits'adadah dóo deigo naadiin 'ashdla'jii' nihool'ąago béédáahaaígíí siląago 'adaho'dilne'igii biniiyé naaltsoos bá 'adadoolniit ha'níigo Wááshindoondegé' bee nihoot'q jini.

Bini'ant'ąqts'ózi wolyéego nidizidigii tádiingóo yook'kaatgo naaltsoos há 'adaalne'igii baa ha'aldeéh jini. Naaltsoos há 'adaalne'igii t'áa baa na'aldeehgo Bini'anti'ąqts'oh wolyéhigii tseebiits'adadahgóo yook'kaatgo 'índa bik'i 'adildééh.

Nááts'ózi bit 'atł'ijii'jé'ęędąq' (December 7, 1941) dóo wóshdégé' Nááts'ózi bik'ehodeesdłji'jii' (September 2, 1945) siląago 'atah daazłji' nt'é'ęę 'éi k'ad doo siląago 'ánáadabidi'doolniit da. 'Áko ndi naaltsoos há 'ánáadaalne'igii 'éi t'áa 'ákót'é. 'Éi t'áa naaltsoos há 'adaalne' naadiin 'ashdla' dóo t'ah wóshch'ishdi honáahago. September 16, 1940 yéędąq' dóo wóshdégé' June 24, 1948-jii' bita'gi t'áa haa'í da siląago 'atah jilji nt'ée'go naakits'adadah hwee ndeezidgo 'atdó' doo siląago 'atah náazhdoodleet da. 'Áko ndi naaltsoos há 'adaalne'igii 'atdó' t'áa há 'adoolniit. Díí k'ad kót'éego siląago 'adaho'dilne'igii baa nináada'diildee' lá.

All men 18 through 25 years of age must register for the draft. Registration will commence on August 30, and will go on for 20 days. Exempt from the draft are all war veterans who served 90 days between December 7, 1941 and September 2, 1945, or who served 12 months between September 16, 1940 and June 24, 1948.

Díí kót'éego béeso sinilígíí, 'Indins danilíinii bich'íi' 'ándahazt'i'ii 'atah bídéet'i' dooleet da-jiniigo ch'éeł dajókeedgo hoolzhiizh. 'Indins doo bídéet'i' da, háálá 'éi Wááshindoon baa 'áhályq ha'níigo saad 'atłh'jii' nináahinideehgo hoolzhiizh. K'ad t'éiyá díí 'Arizona wolyéego náhásdzooígíí bigóoldi hóttaa góne' díí 'Indins danilíinii Wááshindoon baa 'áhályq ndi doo ts'ídá t'áa 'éi t'éiyá baa 'áhályq da dooleetgo bee haz'ąq lá ha'níigo bee ha'oodz'íi. 'Áko 'éi bąqgo díí naaltsoos 'ahi'nííł ha'nínigíí bich'íi' ch'ideet'q. 'Éidiigíí bee ntsínáahákeesgo díí k'ad Social Security wolyéego bich'íi' 'ándahazt'i'ii bá 'át'éhigíí 'Indins danilíinigíí dó' bich'íi' ch'ididoot'áat sha'shin. Háálá 'Indins danilíinii Wááshindoon baa 'áhályq daaníigo t'áa 'éi t'éiyá yee bidziilgo dadées'eez nt'ée'. K'ad 'éiyá 'Indins Wááshindoon baa 'áhályq ha'nínigíí doo hózhę bidziilgóo 'ályaa.

Díí 'Arizona náhásdzooígíí biyi' 'áníhwii-'aahii nilínigíí 'áníigo 'éi 'Indins danilíinii kéyah da doo yik'é nida'iilée da ha'nínigíí 'éi t'áa 'ákót'é dooleet. T'áa 'aaníi 'Indins danilíinii kéyah Reservation wolyéego bá ndahasdzooígíí yii' bikéyah hólqogo 'éi doo yik'é níiilée da dooleet. T'óo'di bikéyah hólqogo 'éi t'áa yik'é níiilée dooleet. 'Áádóo náas hodeeshzhiizhgóo Reservation wolyéego 'Indins bá ndahasdzooígíí doo bik'é níiilyéégóo hool'aa dooleet daaníigo yee hadaaszíi jini 'éi 'Arizona náhásdzooígíí biyi'. Díí k'ad naaltsoos 'ahi'nííł nihich'íi' ch'ideet'ánigíí 'éi t'áa 'aaníi 'ákólyaa. 'Áko ndi kéyahígíí 'éi doo bik'é nda'iyiilye da dooleet.

Judge Levi S. Udall has ruled in the Arizona Supreme Court that Arizona Indians have the right to vote.

ADAHOONIŁIGII

Published on the first of each month
at the United States Indian School. Phoe-
nix, Arizona.

Address all letters to the Editor,
'ADAHOONILIGII. Education Office,
Navajo Service, Window Rock, Arizona.

Subscription rate: \$0.50 per year.
Make all checks and money orders payable to The Treasurer of the United States.

Robert W. Young Editor
William Morgan Translator

'A'AHÓDLÍ NILÍINII

Bilagáanak'ehjí 'iinánígíí kóníghánígo t'áadoo le'é 'ałkéé' bá dahoní'áago 'át'é. T'áadoo le'é chodao'íinii bééda'diitjijígíí t'áa 'éi bik'ehgo 'iiná łahgo 'át'éego náádadeezt'i' ndahaleeh. Díí t'áadoo le'é béé'deetá dani-
líinii 'éi Bilagáanak'ehjí "inventions" daolyé. 'Ałk'idáą' t'áa 'azéé'déé' bee 'ahił hani'ígíí t'éiyá bee hani' nidaat'áa nt'éé'. Díí kót'éego hani' 'ałtaat'áhígíí t'áa 'íiyisíí doo hah da 'Áádóó' béésh bee hani'í béé'deetá. 'Áádóó' béésh łichíí'ii bee dahani'ígíí (telegraph) wolyéhígíí. Wónáásdóó níłch'i bee dahani'ígíí, 'éi Bilagáanak'ehjí "radio" wolyé.

'Aṭk'idaḡ' t'áá háilda t'áá k'éé'dídlééh
shíí ṭíí' dóó béégashii da yee nidaahwiiṭṭlaadgo
k'ééda'dídlééh ṇt'ée'. 'Ákót'éego na'anishgo
naanish doo 'asohodoobéézhgóó bidziil ṇt'ée'.
'Áádóó chidí' naa'na'í wolyéii béé'deetḡ. 'Áá-
dóó naanish dabidziilii yéé t'áadoo hodina'í ṭa'
yiniíṭ silíí'. Tsinaa'eetsoh dó' bikáá'dóó ní-
baal daníbaalgo'niyol t'éiyá yee nidaajeeh ní-
t'ée' 'aṭk'idaḡ'. 'Áádóó 'inda bii' déédadiljah-
go siil yee nidaajeehgo 'ádaalyaa. 'Aṭk'idaḡ'
dó' tsinaabqqs t'éiyá bee nida'aldeeh ṇt'ée'.
Kḡ na'aṭbqqsii dahazlṭi'go 'éi bee nida'aldeeh
nááhásdlṭi'. Wónáásdóó chidí dóó chidí naa-
t'a'í bee nida'aldeeh hazlṭi'.

Díí k'ad t'áadoo le'é t'ahaa'go hani' bee
'at'ch'í' 'ál'ínígíí beego dóó t'ahaa'go nida'al-
deeh hazl'í'ígíí beego nahasdzáán bikáá'góó
'adahwiis'áágóó t'áá 'at'tso 'ahidiníłnáago t'áa
doq le'é 'ahaa nidayiilniih hazl'í'. Kin dah
naazhjaa'góó díí k'ad t'áadoo le'é béé'deetáa-
nii danilínígíí 'ádaal'í'ígóó naanish deinízinii
naanish bá dahólq hazl'í'. Béé'deetáanii da-
nilínígíí bee ła' nahasdzáán bikáá' 'adahwiis-
'áágóó t'áadoo le'é baa nidahaniihgo binaa-
nish daazl'í'. Ła' t'éiyá t'ah ndi k'ééda'di-
dlééh, háaíá 'éí chidí naa'na'í naanish yee ła'
dei't'í k'ad.

Díí k'ad kót'éeego t'áadoo le'é shódaoz-
t'e'ígíí beego t'áa 'ákwíí jį naanish danilínígíí
kóníghánígo 'atkéé' bá dahoní'á silįį'. Jó 'áko
kọ' na'atłbqqsii ts'ídá bee haz'áq góne' t'ěiya
nidaajeeh. T'áa bíhólníhgo 'éi doo nidaajeeh
da. Kọ' na'atłbqqsii nídadijahígíí yinidaalni-
shii ts'ídá t'áa 'altso t'áadoo da'iisilíí binaa-
nish nqás dayít'éehego t'ěiyá nizhónígo kọ' na'
atłbqqsii t'áadoo daniitł'áhí nidaajeeh łeh. Ni-
dajilnishígíí t'áát'á'í da 'ajisiihgo kọ' na'at-
bqqsii ła' da bidah ch'ídoowlwotł dóo diné haa
shįį néeláq' neidootłsitł. Chidí naat'a'í nida-
dijah yinidaalnishígíí ndi t'áa 'ákót'é. Hak'eh-
go chidí naat'a'í nídaniidaahígíí ła' 'ajisiihgo
chidí naat'a'í ła' dínóotł'ahgo 'át'é. 'Áádóo
chidí naat'a'í náásgóó biláqajį' áhoot'éeegi bitł

dahani'go t'éiyá yá'át'éehgo nidaajeesh. Ni-
jilnishígíí kwii bee hóhólnihii 'ajiiłhaazhgo
da doodaii' 'ajisiihgo da doo ts'íí 'áhodooníí
da. 'Éí baq diné ts'ídá doo nootł'ááh 'át'éii
dóo bada'hódlíí t'éiyá 'ákódaat'éégóó naanish
baa aahidit'aah. Doo ha'hóodliih 'át'ée dago
naanish 'ákódaat'éhígíí doo bíighah da.

Bee 'ihólnííh nilíinii t'áá 'álahjì' 'éé' neishoodii danilíinii yee nida'nitingo hoolzhish. Háadi da diné ba'hódlíi jìlì dooleet' biniiyé yínida'niłtin. 'Áádóó t'áá hó bá jizì dooleetii yínida'niłtin. 'Éé' neishoodii bá yah 'anídajijahgóó dóó da'ólta'góó da díi bee 'ihólnííh nilíini yínda'niłtin. 'Éi t'áadoo le'é baa hojyáqgo bee 'ájizìgo 'óolyé. 'Áádóó ha'át'éegi da nida'iidzìh danilínigíi t'áá hó hak'ijì' nináhádleehego bee hojis'áqgo 'óolyé. Bilagáanak'ehjì 'éi "responsibility" deikni. Niha'áłchíní da yá'át'éhego bee nidaniitingo yá'át'ééh. Nihit' béédahózingo naanish yá'adaat'éehii dóó naanish da'ílinii dóó hojyáq dago 'éi doo há 'á-t'éé da. Bee 'ihólnííh wolyéii hoł bééhózingo dóó t'áá 'álahjì' bá nijilnishii hwésìgo nijilnish da. Doo hoł bééhózin dago 'éi t'áá doo haa hólníi' t'éiyá 'aghá țeh. Hoł bééhózingo 'éi hwéého'doolzìh dóó ha'ahódlí yileeh. 'A'ahódlí nilíinii bee hwéého'doolzìhgo 'índa naanish yá'adaat'éehii dóó naanish da'ílinii hach'ì' 'q' 'át'é yileeh. 'Éi 'índa bee 'ihólnííh nilíinii haa shìjì néelá' bił danit'ì'. T'ááłahági 'át'éego ni'iidzìh baa jóogáałgo 'éi naanish 'ákódaat'éhigíi doo bíighah da. Doo haa hólníi dago ts'ídá naat'áanii hwésìgo t'éiyá na'aa-nish. Diné t'áá doo baa hólníi da ndi kò' na'-ałbqasii bik'ehgo nidadijahgo 'ályaago, 'asiiligo da t'áadoo hédina'í kò' na'ałbqasii ła' 'ałk'áqł doolwoł. Háálá wóne'é da jizdáago diné ła' t'áadoo bił hojilni'í t'óó 'áłtsééd ch'izh-níyáhq' hatł'aabqáhdì ch'ééh hach'ì' hani' 'ál'ìgo biniinaa doo 'ákòé 'áhodooniit' da.

Nijilnish yêe tôdîhił daadlânigîi 'ayôo bîchâ yîzhdeelnigo 'éi naanish wôtâ' doo bîghah da. Nijilnishgo hanaanish t'ââ bita' náhádleehego, doodaii' damjigo ná'ádleehego da t'ââ hó jinízínigîi 'ájoot'îł ndi 'éi bá nijilnish-

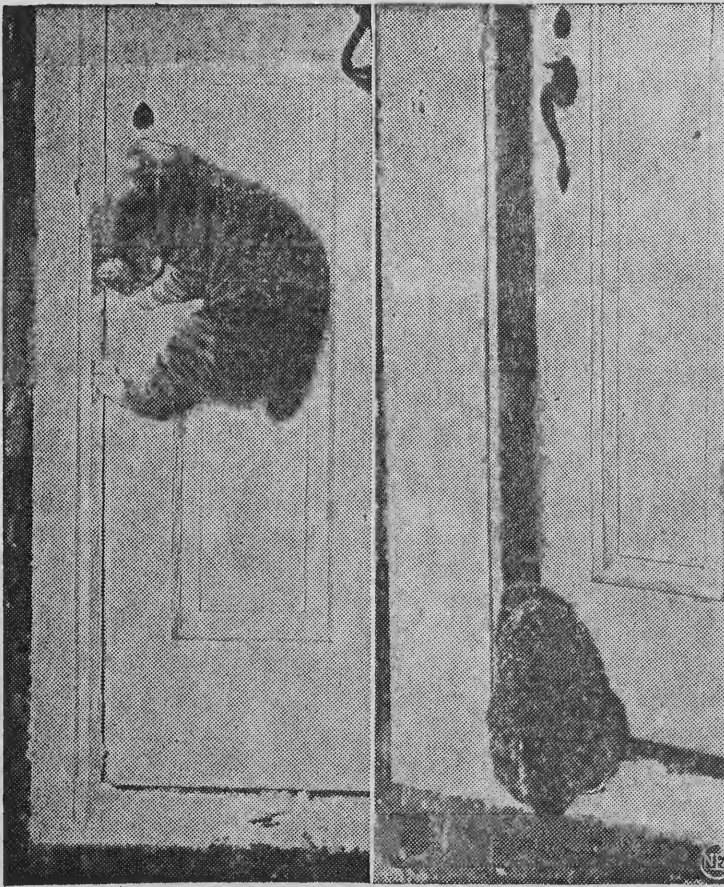
igíí doo yee naa nídoot'íjł da. 'Áko ndi damjłgo biłłkáhí nááda'dinishgo t'áa bee haz'qá góne' 'atah nááhizhdilnínishgo yá'át'ééh. 'Áádóó naanish t'áa 'altso yá'át'éehgo 'ta' joolłłt dooleet ho'dó'ní. Tódiłłhił 'ayóo bíchq yízhdéelnigo naanishígíí dóó 'adláanígíí t'áa sahdií 'at' 'qq bá haz'qágo 'ájósinggo yá'át'ééh. 'Áko ndi bá nida'anishí danilłiinii diné 'ayóo 'adláanii t'áa 'áko naanish yits'áadayií'níłł. Háálá diné 'ayóo 'adláanii t'áa doo baa hóláníjł t'éiyá 'aghá baa nitsáhákees łeh. 'Áádóó tódiłłhił wolyéii lq'í jidlłłh dóó bik'ijł 'azhq doo tsi'nijigháa da ndi naanish yá'át'éehgo 'ádeesh-łíłł jinízin ndi ch'ééh 'ájłł'łł łeh. Bił da jinízin łeh dóó hatsiits'iin da diniił łeh. 'Áko t'áa 'éi biniinaa doo hazhó'ó nitsíjłkees da łeh.

Díí k'wii baa hani'ígíí doo Naabeehó daniilíinii t'éiyá 'ááłha'nii da. Naabeehó daniilíinii t'óó 'ahayóí tódithií wolyéii doo yaa nídaat'jii da. 'Áádóó lq'í nida'anishgóó bada'ahódlíigo 'atah nidaalnish. 'Áádóó Bilagáana dó' lq'í tódithií 'ayóo yíchá dayidéelni dóó doo 'aahólnííji t'éiyá 'aghá bee baa nitsídahakeesgo nidaakai. Díí k'ad kót'éego jiináago ts'ídá t'áa doo tsík'eh da. Dóó bee 'íhólníih nilíinii dóó bee 'a'ahódlí nilíinii doo bee hodi'dooltséet da. 'Éí 'índa 'ach'j'í nahwii'ná t'éiyá 'aghá bił 'at'ch'j'í nazhnideeh feh. Naanish dahółóęgóó ndi doo hodi'nidzin da feh.

Diné da ʔa' naat'aanii bá naashnishígíí
 ʔáadoo biniinaanígóó 'ats'aáshiníłt'e' níigo
 t'áadoo deinohdlání. Háálá ʔa' bee 'a'ahódlí
 nillíinii bi'oh dazhneel'á, 'éí baa 'ats'aádaho'-
 dii'níł. ʔa' ákódaat'éhígíí da biniinaa ts'ídá
 hóhígíí áłtsé 'ats'aádaho'dii'níł.

Haish do' t'áadoo 'iisihi bíyookááł. T'áa
'anil'tso nida'ayiilziíhgo 'át'é: 'Áko ndi ni'i-
dzííh t'éiyá baa 'oodááł dooleefígíí doo bee
haz'q̄a da. Ha'át'éegi dzídzazhdilchi'go h́ála'
jidií'go da, doo la' 'ál'íí da lá jiniizííh. Diigis
jíl'íígo sh'íí t'éiyá dzídzanízhdilchi'go t'ááłáhá-
gi 'át'éego baa joogááł dooleef. Diné da ła'
'adl'ííhgo doodaii' ha'át'éegi da 'iisihgo, k'ad
sh'íí k'izh'diitq̄ 'íl'íígo t'ááłáhádi t'óo haa di-

(Page 6 bikáa'gi baa nááhání'.)

Dii másí kwii dáádilkat yqah dah sídáaga be'elyaaígíí t'áá bi 'aq néidi-
tíjhi jini. Dáádilkat bee 'aq ndítíhígíí yich'i' dah ndiilwa'ga nínéíthis
jini. 'Áadóó shíí yah 'análwo'. 'Aka ndi t'áá 'aq 'át'éego 'anáyíil'íjhi.
'Ákwe'é t'éiyá ba'át'e' jini.

Kwii t'èiyà ta' yadiizíní 'qazhdeet-
géeskgo bikáá'. Yadiizíní yígíí 'áltse
bighá'jítsh. Dji'ga bighá'jítsh. 'Áko
'éi 'áádóó ha'át'íí shíí bee'abéézh, 'éi
'altah yigohga bee 'i'niibish. T'áadaa
hodina'í yadiizíní bii' yéé t'áá 'ííldji
shibéézhgo dóó t'áá 'ííldji sidogo
'qazhdiłgish. K'ad kót'éego t'áadoo
le'é yadiizíní ta' bee naazniłga 'ádaal-
ne' jini.

NAABEEHÓ 'AL'AA DADINE'II

BY CHIC SANDOVAL

Diné 'ádójiigo t'áa bí t'éiyá dinégo 'ádóji. Nihookáa' dine'égo. Binaadéé' náábi'dójiigo 'éi Naabeehó bi'di'níigo náábi'dóji. 'Ákohgo t'áa bí t'éiyá 'a'q'q dine'égo 'ádóone'é yee na'ahídilkid. Kót'éego bi' bée'hózin k'é nidaazt'i'góo. Jó Naabeehó 'a'k'et'ashgo t'áa 'áko, "Ha'at'íishq' dine'é níl'j'?" níigo na'ahídilk'i. 'Índa "Ha'at'íishq' bá shíníilchín?" Jó 'áko 'éi 'áádóo 'a'k'et' da nidl'jigo bi' bée'hooz'j'j. 'Áko 'éidí n'léi dadeezt'i'déé', hádqá' lá dadeezt'i' lá díí k'ad 'a'q'q 'ádóone'é danilínígíí. Jó kót'éego baa nitsáhakees. 'Ákohgo hani' bik'ehgogo t'áa bée'hózin nahalingo 'át'é.

Jó 'éi n'léi haa sh'j' néeláq' nááhaífdáq', 'éi díí hani'ígíik'ehgo t'áa díí 'a'q'q dine'égo 'éi ts'ídá 'aláq'j' Naabeehó daazl'j'go baa hani'. Jó 'ákót'éego hani' bikehgo. 'Kodéé' 'e'e'ah biyaadéé'go 'Asdzáq' Nádleehe yits'áq'déé' nákaai t'áa 'a'gha deidit'ááh, díí díí' dine'é nákaaígíí. Jó t'óo t'áa 'ahodit'ehee baa hani' danil' nahalingo, t'óo doo yee 'a'k'ek'edikáah da nahalin. Jó 'áko ndi díí Tó Dích'íi'nii yígíí 'éi t'éiyá t'áa 'a'ltso t'áa 'ákóní. 'Índa Tó 'Áhaní daaní, 'Índa Kin Yaa'áanii 'Índa Hasht'ishnii. 'Áko 'éidí yígíí t'éiyá ts'ídá 'aláq'j' Naabeehó danil'jigo, 'éi 'a'q'q dadine'égo 'áádéé' dah ndiikai 'Asdzáq' Nádleehe bits'áq'déé'. 'Aadéé' náakahí díí k'ad k'óo Naabeehó kéyah yikáa' kééhat'íníj' 'anáákai. Dinétah hooleyéegi nákaai. 'Aadóo sh'j' ha'at'éego nidaadeetgo, 'Índa n'léi 'a'k'idahiideet'góo nda'ahiidláah nahalingo, 'áko 'áádéé' 'ihidiikááh hazl'j'. 'Áko 'ákót'éego bik'et' nidahaazl'j'go 'áko 'éi bik'ehgo díísh j'j'góo dah naazhjaag'go 'a'k'et' danidl'jigo k'é da'ahidi'ni.

Jó 'akonee' díí Tó Dích'íi'nii dah yikahgi 'éi Tó Dích'íi'nii lá, B'j'j' Bitoonii lá, Tsin Sikaadnii dó. T'áa 'ákódí. Tó Dík'ózhí 'a'dó' t'áa k'é deit'ni ndi, 'Índa Yoo'í dó' t'áa k'é deit'ni ndi t'óo k'é ts'ósígo, 'ákót'éego 'át'é. 'Áko 'éi t'áa 'ahideet'naago 'ahánída'agééh t'óo nahalin.

Nááná Kin Yaa'áanii 'éi t'óo t'áa 'íiyisíí t'áa 'ahánígo bik'et' dooleet'ii t'áa 'ádin. Ha'at'íí sh'j' Bit'q'q'nii wolyéé nt'ée' jini. Jó 'éi t'éiyá bik'et' nt'ée'. 'Áko 'éi Bit'q'q'nii dine'é yéé 'éi k'ad 'ádin. Jó 'áko Kin Yaa'áanii t'éiyá. Nááná'ahgo Kin Yaa'áanii dah náánáakah 'ádaaní 'éi Bit'q'q'nii nihik'et' daaní. Ndi 'éi ha'at'éegoónshq' 'ádaaní. Jó 'éi Bit'q'q'nii 'éi t'áa 'íiyisíí t'áa 'ákót'éego yaa dahalni'. Jó 'éi Bit'q'q'nii dine'é 'éi k'ad 'ádin.

Nááná 'ákóne' 'éi Táchii'nii. Jó 'áko 'éi 'a'dó' yit' k'é 'ahidi'níini, ts'ídá 'ahánígo yit' k'é 'ahidi'níini t'áa 'ádin. T'áa k'é ts'ósígo dabik'et'ígíí t'áa hól'og ndi Naaneesht'ézhí wolyé jini 'éi Táchii'nii t'áa yit' k'é 'ahidi'ni. 'Índa Deeshchii'nii, 'éi dó' t'áa yit' k'é 'ahidi'ni ndi t'áa 'ahideet'naago t'áa 'ahá nida'agééh.

Nááná 'ákwii 'éi Honágháahnii. Jó 'éi t'éiyá t'áa bée'hózingo k'é da'ahidi'ni. Tó 'Áhaní lá, Ta'neezahnii lá, Dziit'ahnii lá, Hashk'q'q Hadzohó dó. Jó 'áko kót'éego 'áajj' k'é da'ahidi'níigo dah náánáshjaag'.

'Índa nááná kwe'é 'éi díí k'ad Kiis'áanii daats'í danil'jigo 'éi Kiis'áaniitahdéé'go hodidiidélíi daats'í 'ádaat'éego Kin Lichii'nii, T'áashch'íí, 'Índa T'áíí Lání, Deeshchii'nii, Tsénahabíni, Tsi'naajinii. 'Éi 'ákót'éego 'áajj' k'é nááda'ahidi'níigo dah náá'ahooj'j.

Nááná 'ákóne' 'éi Tsénj'ikini. 'Éi 'a'dó' t'áa Kiis'áanii 'ádaat'ee sha'shin. 'Índa Ma'ii Deeshgiizhnii, 'Áshij'í, Dibé L'zhini. Jó 'éi 'áajj' 'ákót'éego k'é nááda'ahidi'ni.

Nááná 'ákwii Tábaq'há, Haltsooi, Tó Baazhni'ázhí. Tó Dík'ózhí dó' t'áa 'áajj' t'áa bíyó k'é náánéit'j'j ndi t'óo k'é ts'ósígo 'át'é 'éi.

Náá'ákóne' 'éi Tó 'Aheedl'ini, Naakaii Dine'é, Tséekéehé, Nódod'í Dine'é. Jó 'éi 'ákót'éego 'áajj' dah náánáakah.

Nááná Bit'q'q'nii dah náánáakahgi 'éi Tótsohnii lá, Lók'aa' Dine'é, Tsé Deeshgiizhnii, Tsétáa'áanii, Hasht'ishnii. Jó kót'éé lá 'áajj'.

Kwe'é díí k'ad t'áadoo 'ééhóziní t'óo 'ata' nanideeh nahalinii 'éi Yoo'í, T'áogí lá, 'Índa Ts'ah Yisk'idnii, Nihoobáanii, Tsézhin Nidii'aaí wolyé jini. Jó 'éi k'ad 'ádaadin: 'Índa Dzi' Ná'oodi'nii Dine'é, 'éi dó' k'ad 'ádaadin. 'Éi doo t'áa 'át'é dahól'og da. 'Áko 'éidíígíí háajigo sh'j' 'íiyisíí k'é deit'j'. 'Áajj' k'é deit'j' doo hazh'ó bée'hózin da. Doo hózh' hól'og da 'éi bee 'át'é. Díí Nihoobáanii wolyéhígíí 'éi n'léi Soodzi' bit'áahj' t'éiyá, 'Índa Ts'ah Yisk'idnii 'áajj' t'éiyá hól'og Hoopl'ídjí. Tó Baazhni'ázhí dó' 'áajj' t'éiyá hól'og. Dzi' Ná'oodi'nii Dine'é dó' nt'ée', jó 'éi 'a'dó' 'ádin. Jó 'áko 'éi Tsézhin Nidii'aaí dó'. 'Éi k'ad 'ádaadin. T'áa 'éi díí nááná 'ádaa dahalni'go dahodideezl'j'déé', bit'áahdéé' 'éi dine'é daniidl'j' daaní. T'áa 'éi yik'ehgo 'ádaa náadahalni'go 'éi Tó L'itsonii nishl'j' daaní Ta'neezahnii. Kodóogo 'éi Ta'neezahnii dabi'di'níigo 'áko 'éi

Tó L'itsonii nishl'j' daaní. 'Índa Tsénj'ikini dabi'di'nínígíí t'áa 'éi Kin L'itsonii nishl'j' daaní. Kwe'é díí 'a' Séi Bee Hooghanii wolyéego doo 'a'k'et' nidl'j'góo kodóogo bee bée'hó'dilzin ndi baa hani' bik'ehgogo 'éi t'áa 'íiyisíí 'a'k'et' nidl'j' lá. 'Éi díí Kin L'ichii'nii 'ahgo dah yikah. 'Índa Dibé L'zhini yit'go. 'Áko 'éi n'léi háadi sh'j' Séi Bee Hooghan hooleyéedéé' ch'iniidélíi daaní. 'Áko dzag'q' Dinétah-j' 'íidélígo 'a'k'et'ádzéelígíí biniinaago sh'j' 'ahééhoohya'. 'Áko 'ah-j' Kin L'ichii'nii 'at'ááh dookaagíí t'óo 'éi yee 'ádadééj'. 'Lahj' 'éi Kiis'áanii diné yitah dahaaazdéel'j'j, jó 'éi Kiis'áanii danil'j' baq-go 'áajj' k'é deit'j'. 'Áshij'í dabik'et'. 'Índa Ma'ii Deeshgiizhnii. 'Áko 'éi 'ákónáánat'é. T'áa díí k'ad 'a' Táchii'nii danil'jigo t'áa 'éi B'j'j' Dine'é nishl'j' náadadi'ni. 'Índa Nat'oh Dine'é, Yé'ii Dine'é. Jó kót'éego t'áa 'a'q'q dine'é danil'jigo dahodideezl'j'déé' bahani' bik'ehgogo 'ákót'éego yee 'ádaa dahalni'. 'Áko 'éidí díí k'ad 'a'k'et' danidl'jigo dah naazhjaag'ígíí 'a'k'idáq' hastóí, sáanii da ba'at'chíní yee nideinitin, "Díí nik'et'j' deit'niigo. Díí yígíí doo baa níidídaat' da, doo bá ní'dígeh da," kót'éego yee nida'ahinitin nt'ée'. 'Áko 'íidáq' 'éi bée'hózin nahalin. K'adígíí 'éi doo bée'hózin da díí da'ólta'góo dóo 'ana'í yitahgóo nikidadiikai dóo t'áa 'a'k'idahakáahgo k'ad 'a' t'áat'á'í dine'é danil'jigo t'áa 'éi t'óo 'ahíninádaaské. 'Áko ndi 'a'k'et'áq'hj' bizáanii bahani', bahastóí da badahani' bik'ehgogo t'áa 'a'q'q dine'é náadanidl'jigo 'át'é. 'Ázháánee' díí kodi bee bée'hó'dilzin ndi 'éi yéé t'áa 'a' ha'ni ndi. Jó 'áko 'ákót'éé lá k'ad 'a'q'q dine'é ha'niigo. 'Áko díí 'a' t'áa 'át'é 'ahinéi'nilgogo díí Naabeehó 'a'q'q dine'é nilínígíí dízdíin dóo ba'aan díkwíí sh'j' yit'éego 'a'q'q dine'é nil'j' lá Naabeehó.

'Índa kwe'é 'a'dó' 'a' Hwéeldidéé' nináda'iis'náadqá', 'áádéé' 'a'dó' 'a' atah ninádahaaskai lá. 'Éi 'a'dó' k'ad dine'é danil'jigo 'ahgóo dahól'og. 'Éi Chishí Dine'é wolyé. 'Índa 'a' Naashgalí Dine'é nil'j'. 'Éi n'léi Hwéeldidí k'éedahat'j'jigo 'áadi diné yih dahwiizle'. 'Áko 'áádéé' bi' nináda'iis'ná. 'Áko 'éi dzag'q' 'éi k'ad hada'iishch'j'go t'áa 'a' 'a'yóijj' ch'ééh 'at'ááh nidadikah nahalingo 'éi dine'é nishl'j' daaní ndi t'áa 'áádóo bá nínáda'agéehgo biniinaa t'áa bita'ági hidínidééh nahalin. 'Áko k'adgo t'éiyá Naashgalí 'éi t'áa bée'hózingo 'ahgo dah yikah. 'Índa Chishí Dine'é 'ahgo dah yikah.

'Índa t'áa náabíahgi díí t'áa k'óo hádqá'ánshq' 'a' nidahaaznii'go daats'í k'é daazl'j'. Nódod'í da danil'j' nt'ée'. Bayóodzin da danil'j' nt'ée'. 'Índa 'Ayahkindéé' da 'a', Kiis'áanii danil'j'. Naasht'ézhidéé' da. Jó 'éi k'ojj' ha'at'éego sh'j' dichin da danil'jigo t'áa 'a'ltsoní yik'ee diné yitahj' ch'íheeskai. Jó 'éi dó' 'ák'og 'a' diné danil'jigo 'éi t'áa díí 'a'q'q dadine'é t'áa yidahidiikai yéé t'áa 'éi yee 'ádadóji. 'Áko 'éi beegogo Táchii'nii da, t'áa háida diné'é nil'j' sh'j', Tó Dích'íi'nii da, Kin Yaa'áanii da. 'Áko ts'ídá t'áa 'íiyisíí n'léi t'áat'á'í t'áat'áahádóo hahól'j'dii, t'áat'áahádóo diné sil'j'ii doo 'éi 'át'ée da. Ts'ídá t'áa 'a'q'q 'ahidahidiikai nahalin. Daa sh'j' nízahdéé' dínéest'á, 'áádéé' yikahdéé' nida'ahiidláahgo. 'a' t'óo 'ahidahidiikááh, 'a' nida'ahiilnii da bik'ehgo, 'a' t'óo t'áa bíyó naa'nil da danil'j' nahalingo 'aadéé' dahodideezl'j'dígíí, jó 'éi díí j'j'góo 'éi dine'é nishl'j' daaní. Yéeni' 'áko nayízhidíkidgo hodideezl'j'déé' doo ho' bée'hózin da yéegi 'át'éegò ho' hodilnih. Jó 'ákót'éhígíí beegogo doo bée'hózin da. Díí k'ad Táchii'nii yígíí ts'ídá t'áat'á'í Táchii'nii doo jidóni' 'át'ée da. 'Índa Tó Dích'íi'nii yígíí dó' 'ákót'é. 'Índa Kin Yaa'áanii t'áa 'ákót'é. Bit'q'q'nii t'áa 'ákót'é. 'Índa díí 'áníjaa' nahalínígíí t'óo 'aháyóí bihidiikai 'a' naa'nil danil'jigo diné nidahaazl'j'ii, jó 'éi 'ádaat'éego bee doo bée'hózin da. Jó 'akonee' díí Tsi'naajinii yígíí dahalni'go t'áa 'éi nááná'at' tsi'naagháago Dzi'ghá'atahdéé' Dzi'ghá'á yit' k'éda'ahidi'níigo haa nidaakahgo 'ák'og 'akéé' dah diiyáago, 'éi t'áa 'áadi ha'íit'chj', háadi sh'j' Deeshchii' bikoooh hooleyéedi. Jó 'áko 'éi t'áa 'áadi ha'íit'chínígíí bí yéeni' t'áa 'áadi 'ádin sil'j'. Ba'at'chíní yéé t'éiyá 'aadéé' yit' halni'ii yik'ehgo dah níidikai. "Naabeehó danohl'j', diné danohl'j', Tsi'naajinii danohl'j' ni," bi'doo'niidgo 'aadéé' dah níidikai. Kojj' diné yitah nákaai. Diné yitah nákaai nt'ée'go Deeshchii' Bikoohdéé' 'ádeit'j' daanígo t'áa 'éi bik'ehgo bízhi' sil'j'. 'Áko 'éi Deeshchii'nii woosye' lá.

'Índa nááná 'Áshij'í 'a' 'ahgo dah shijaa' náadahalni'go Tsénj'ikini nihisná, 'Ayahkindóo, 'áko 'aadóo n'léigi yisnááh niidl'jigo Dinétahdi nánihi'deet'eezh. Nihit' ná'íldéego 'áadi dá'ák'eh baa 'ahwiilyáq'go 'Áshij'í Deez'á hooleyéegi dá'ák'ehgo, 'áádóo nihízhí' sil'j'. 'Áshij'í Deez'áádóo 'at'éed nihi'doo'niidígíí t'áa 'éi 'Áshij'í. Nááná'ahgo 'Áshij'í náánáakahii 'éi n'léi háádéé' sh'j' 'Áshij'í 'As-

(Page 4 bikáa'gi baa nááhání.)

NIHA'ÁLCHÍNÍ 'ÓLTA' BÍDAAHNIŁ

BY MAX HANLEY (Tubo City, Ariz.)

Diidí 'ashiiké kwe'é taa'go bídahwiil'aahgo k'q' tádíkááh. K'ad Tségháhoodzánigóó nikinákai. 'Áko hadíidzih t'óó kónizaháji' dashiitniigo díí nahgóó dah diikáahgo 'áko.

'Áko díidí hastóí díí kojí 'e'e'aah bich'iji nihit haz'ánigíí, Tó Naneesdizí binaagi, t'áá hazhó'ó yá'át'éehgo, yídaneedl'igo ch'ida-hwiiz'á. Tségháhoodzánigóó nida'asdee' yéé-ni'. 'Áádóó Wááshindoongóó nida'asdee' yéé-ni' yee nihit dahoolni'.

'Áko díí ła' nisiidz'í díí 'ólta' honit'i'j' yaa nidaat'iinii t'áá hazhó'ó bikéé' dah dineebin. 'Aadéé' béeso náhást'ediindi miil nitsaaígíí bíighahgo ch'ideet'aah ha'nínigíí, t'ah nt'éé' lá t'áá 'aaníí nihá nidit'áah teh. Kódzaagogo ts'ídá t'áadoo nídí bee nihina'azhnishgo haadashq' nízahji' bee k'ínááhodoodq'q'. Haadashq' nízahji' náás náádiikah sha'shin 'il'í díí 'ólta' haz'áq'j'í. 'Áko nahd'éé' 'ólta'í sání dani-línéé 'ádaaniigo t'áá 'i'iyisíí yá'át'éehgo da'i-i-niilta' nt'éé' t'éiyá daaní. ła' doo yéigo da-i-ílt'a' da ndi yihoo'áq' shíj'í, naanish naat'i'gi yee hats'ligo dayíkááh nihitahgóó k'ad daah'í'igo, jó 'akon.

'Áko díí shí t'éiyá k'ad t'áá 'altsogo shéehonohsin. Max Hanley dashijiniigo, díí diné bináhasdzooígíí biyi'gi lq'ígóó nihitahgóó tá-díiyá. Wááshindoon bá naashnishgo. 'Áko díí shí 'ákót'éego hojooba'igo, shaa hojooba'igo 'ólta'j'í t'áá shí shíniik'ehgo dah diiyá, 'akon. Ch'ééh shaa hóch'igo. 'Áko 'áádóó 'i-hoo'áq'ígíí beegogo t'ah ndi Wááshindoon binaanishígíí yínishtq'go tsosts'idts'áadah náá-hááh díí k'ad. 'Ákohgo díí t'áá 'aaníí yá'á-t'ééh lá 'il'igo bee baa nitsáhákees, jó 'akon. Díí shinaanish naat'i'gi bee bihoo'áq'ígíí, jó 'akon. Díí kojí béesh doot'izh yitsxid wolyééj'í t'áá 'i'iyisíí binashidi'niltingo hastáq' náá-haigo ts'ídá 'át'é niiz'j'í, jó 'akon. Tsinaabqqs naagháagi ts'ídá yéigo diné bee binishishnish bá, Lók'a'j'igai hooleyéedi. Yee shéedahósingo 'ákwiidí. T'áá náábikéé' góne' bááh 'ál'í wolyé, jó 'akon, taos'nii' naagháagi, ts'ídá t'áá 'ákwií j'í daahsq' bááh. 'Éi 'ákwe'é 'akéé' gó-ne' binááhoo'áq'. 'Éi t'éiyá k'ad díí j'í binaanish, jó 'akon, Tó Naneesdizí hooleyéegi, 'ólta' hóttaa ha'nínigíí. 'Átchíní da'ólta'ígíí bááh bá 'ash'j'í, 'akon, ts'ídá t'áá 'ákwií j'í. Yikááíh-dáq' náhidiish'nééh dóó t'áá 'áko ta'ooshnih. 'Aadóó bááh dqaast'is. 'Aadóó 'átchíní bá nehelgéeshgo bibid nitsaago 'ádeínisin, jó 'akon.

'Aadóó díí náábikéé' góne' 'éi díí ké bee neilideehii, ké nidoots'osii wolyéi 'ákóne' bínááhoo'áq', jó 'akon. 'Éi t'áá 'át'é bee tá-náádeeshnish, jó 'akon. Kót'éego shí bée-hoozin nááná, 'akon.

T'áá náábikéé' góne' k'ad díí béégashii naagháagi nááná, béégashii bibe' naalts'ogd-gi 'abe' naach'idgi, néi'nihi. T'áá 'i'iyisíí binááashishnish. 'Áko 'át'é náánéiniisdz'ii'go 'ákót'éego bééhasingogo biniinaagogo Wááshindoon yá dayílníishii 'aadéé' shéedahoo'sj'id-go t'áá 'i'iyisíí dashótq'go díí j'í'igóó hoolzhish. Wónáásdóó sha'átchíní d'j'í sil'j'í, jó 'akon. 'Éi k'ad ts'ídá yéigo bik'inaashnish, jó 'akon, sha-átchíní. Naaki 'éi k'ad Lók'aah Niteeldi 'át-ta', jó 'akon. Nááná t'áá góne'ígíí 'éi t'áá kwe'é Bilagáana yit da'ólta', jó 'akon. Nááná ts'ídá 'akéé'di 'éi 'at'ééd 'áts'íisí yéé, k'adéé d'j'í bináhááh, jó 'akon. 'Áko 'ólta' yich'j'í dah náánálwo', jó 'akon. 'Áko díí d'j'í sha'átchíní yígíí t'áá 'i'ítdj'í Bilagáana bizaad deidiits'a', jó 'akon. 'Akéé'di nilínigíí doo hózhó diné yidiits'a' da. Bilagáana j'í t'éiyá 'aghá yátti' nahalin sil'j'í, jó 'akon. 'Ákohgo 'éidí haa lá yit'éé lá díí 'átchíní yéigo 'ólta' dooleet'ígíí. Bee bééhodooz'j'í dii'niigo 'éi sizáanii j'ílinígíí dóó shí. Díí 'ashiiké 'alq'j'í naaki yígíí Lók'aah Niteeldi ninii'nil. 'Azháánee' b'q'ághil'j'í lá ndi. T'áá nihí/kodóó baa 'áhwiilyá, jó 'akon. Béeso 'áadi bá niná'niit. 'Índa bi'éé' t'áá nihí nahiilnihi, jó 'akon. 'Índa 'azee'ál'j'í haz'áq'j'í háadi da ła' b'q'ah dahoo'a'go t'áadoo niláhgóó nihina'idikidí, t'áadoo naaltsoos nihi-na'iditkidí tsx'j'itgo 'azee' b'q'ah 'ál'j'igo ch'ího-doolzhishígíí biniyé béeso t'áá sahdií ła' 'áadi bá niná'niit 'at'dó'. 'Áko 'áádéé' binaaltsoos nihaa 'nináhályeedgo, 'áko díí 'ashiiké naaki 'áadi 'ataa'aashígíí t'áá 'i'iyisíí 'alq'j'í yikah-ígíí yitah góne' bízhi' atah, jó 'akon. 'Alq'j'í yit'ash, jó 'akon. Háadi da léi' nihidiits'a'go naakits'áadahígíí 'altso yiyiílt'a'go, jó 'aadóó College hooleyéegóó bá 'anááhóót'i'. 'Áaji 'altso ninááyólt'a'go 'áadi t'áá bí 'índa t'áá 'i'iyisíí bił yá'át'éehgo University hooleyéegóó, 'ákóoní 'anááhákáah dooleet, jó 'akon.

'Áadi 'índa naanish ts'ídá da bitsxe'ii, 'aghá daazt'ii' nahalinii yínáadahoo'áq'gogo 'aadéé' nihitah náheeskaigo shidine'é t'áá bi-tahgi naanish dooleet nízín shíj'igo dzqadi haa-'ish'j'í bá 'ólta' dooleet. 'Índa ła' 'azee'ál'j'í góne' da 'alq'j'í' bihólníih dooleet. 'Índa Tségháhoodzánigí 'ádaat'éégóó naat'áanii da ła'

dooleet. 'Éi doodagogo Wááshindoondi da ła' atah dah dínóodaat, jó 'akon.

'Áko'oolyéenii yéé díí 'éi ba'átchíní. Bi-tsóóké da daha'níigo bee ch'idanihi'dit'áah dooleet, 'áko n'léi háadi shíj'í kodóó n'léi 'ash-dladiin, tsosts'idiin dóó ba'aan 'ashdla' náá-haidi. Jó 'áadi yee ch'idanihidit'áah dooleet. 'Índa yee nihéedaalnih dooleet. Shizhé'é ní-t'éé' kót'éego 'ólta'góó táshidiílt'e'go kót'éego dah yisháát jó danihiitni dooleet, jó 'akon.

'Áko díí k'ad díí j'í'igóó 'ólta' t'éiyá t'áá 'i'iyisíí dadii'ní, jó 'akonee'. 'Áko 'ólta' díí bi-dziilgo t'éiyá daniidzin dadii'ní, jó 'akon. Áko díidí bidziil dooleetgi díí Commercial Courses daolyé, jó 'akonee'. Díí naakits'áadahígíí 'altso nidayólt'a'go 'aadóó béesh bee 'ak'ida'-alchii, 'índa naanish dabiidziilii da, ła' t'áá nihitahgi, kót'éego yidahooh'aahgo, doo lá dó' shq' náánízhóní da dooleet. 'Índa kodéé' bi-má daniilinií, bizhé'é daniilinií, t'áá bí dayoo-'j'igogo 'áko t'áá 'i'iyisíí yee náás dookah. Jó kót'éego daniil'j'í ła'.

'Índa nihitahgi, 'akon, Lók'aah Niteel hooleyéegi t'áá 'i'iyisíí bidziilgo 'ólta', jó 'akon. 'Éé' neishoodii bá 'ólta'. 'Áko ts'ídá 'ákwe'é t'éiyá 'atisgo 'ihoo'aah nahalingo 'at'ch'ish-déé' daniil'j'í, jó 'akon. 'Aadóó kodi dabinaadi Wááshindoon bá nááda'ólta'. 'Ákóoní 'éi k'ad n'léi baa dahajooba'í dóó t'áadoo yik'é nidayóleeł da nahalinii, jó 'éi 'áadi bá nahaz-áq'. 'Éi 'áádóó 'altso 'ináadahoo'áq' dóó ba-nááda'átchíní náás dadeeskaigo haa shíj'í yit'éhégo Bilagáana yit 'at'ch'j'í' nanideeh dooleet nílááh t'óo'di.

'Aadóó kojí nááná t'aa' na'aldloosh yee hi-náanii, 'éi 'áaji 'ákót'éego ła' náánit'i'. Doo 'i'ilt'a'ii t'óó 'ahayóí nihitah kéédahat'j'í. Naaltsoos doo bił bééhózinii. T'áá hazhó'ó na'aldlooshígíí bee 'iináanii t'éiyá bił bééhózingogo 'áko 'éi 'áaji 'éi bini' 'ákót'éego yee hiná. 'Áko ndi bíká 'anéijahgo 'at'dó' yá'át'ééh. Jó díí k'ad díí kodi Tó Naneesdizígi díkwiniilt'e' shíj'í 'ataadeikai, jó 'akon. T'áá 'áadi Tooh haz'áq-déé'go nidahaakaii t'éiyá 'aghá 'ániilt'e'. Nihidine'é dzqadi doo ya'akodéé' 'akéé' dínéez-dee'ígíí beegogo daniil'j'igo doo hani'di yínee' daniidzin da 'áko. Jíik'eh t'áá dayíniidz'j'is dooleet, bíla' dayíniiltq'go. T'áá t'eezh dah 'oojot góne' bił yikah dooleet. Jó dadii'niigo 'éi kodi bíká 'anéijah t'áá 'i'iyisíí. Dahonit'i'-góó, yá'át'ééh da'nítiingóó, bá bilq'j'í' ła' nihit'éedahoozinígíí bik'ehgogo 'ákóne' bił yikahgo 'ádadii'ní, jó 'akonee'. Shí 'éi díí k'ad t'áá kóníitsóhí dooleet.

NAABEEHÓ 'ÁL'AA DADINE'II

dzáq' wolyéii t'áá 'éi bits'áq'déé' hosiidlj'í daaní. Jó 'áko doo t'áá-łá'í dine'é daniil'j'í da. 'Índa T'ááshchí'í ndi t'áá 'ákónáánát'é. 'Áko 'éi k'ad Yé'ii Dine'é daniidlj'igo nihit'aakał daalchii'go T'ááshchí'í bee nihid'ééji' daaní. 'Índa ła' t'áá 'éi Bijihtsoh Dine'é daniidlj' náádadi'ní 'at'dó'. 'Áko 'éi T'ááshchí'í yígíí t'áá 'éi lq'igo 'at'q'q' dah náánáshjaa' lá 'at'dó'. Jó ła' T'ááshchí'í wolyéé lá. ła' t'éiyá Naashashí wolyéé lá. ła' t'éiyá Dzaanéé Łání wolyéé lá. ła' Naatání Dine'é wolyéé lá. 'Áko t'óó t'áá ła' bi-zhi'eeego T'ááshchí'í wolyéego náabi'dójií lá. Jó 'éi kót'éego 'at-q'q' dadine'é yígíí t'áá 'i'iyisíí 'altaa násdziidgo doo bééhózin da. Ts'ídá t'áá t'ááhádóó hadahwiizlj'igdo, t'áá t'ááhádóó dahazlj'iggo, t'áá t'ááhádóó bahañi' hadahaazt'i' dooleetii t'áá 'ádin. Ts'ídá t'óó 'ahayóidéé' ahihidiikai. 'Áko 'éi díí k'ad t'áá 'át'é t'áá ła' bi-zhi'-eego díí Naabeehó dine'é nil'j'í ha'níí lá.

The Novojo clans, with special reference to their interrelationship. Versions differ slightly between the eastern and western parts of the reservation. This version was provided by Chic Sondovol, from Lukochukoi. At a later date it will be printed in booklet form with an English translation.

STATEMENT OF POLICY

IN the present issue of this newspaper there will be found several articles prepared by Navahos. The express purpose of this publication is to: (1) provide a medium for the dissemination of information among the uneducated members of the tribe; (2) provide a medium of exchange whereby thinking Navahos can share their views with others of their tribesmen on a reservation-wide basis. All articles prepared by Navahos shall carry the name of the author, and shall be accompanied by an English summary. The views expressed in such articles do not necessarily represent those of this Agency, nor of the editor. It is our hope that an ever increasing number of Navahos will contribute regularly, with the end in view of ultimately making this publication a paper by and for the Navaho people.

The people of the western reservation are solidly behind those who are trying to increase our school facilities. We want adequate schools, and we want a vocational training program like that which we had formerly. With the little schooling I have had, I have worked for the government now for 17 years. I have worked in a number of places over the reservation, and in a number of capacities. In school I learned baking, wagon repair, blacksmithing, and dairying. At present I am the baker here at the Tubo City school. My children are growing up speaking English, and I have great hopes of their continuing their education through college. Education is the only answer to our problems, because we can make a living by means of it, and it is a passport to the world outside the reservation. Let those who have no schooling, and who can no longer hope to get an education continue to live on livestock. But let's take them by the hand and give them all the help we can so they will not get any further behind than necessary.

ALL ILLUSTRATIONS BY COURTESY OF THE GALLUP INDEPENDENT, WITH PERMISSION FROM NEA.

'AL'AA DADINE'E

BY SCOTT PRESTON

T'ah naghái yéedéé' hastóí nidaakai yéé t'áadoo le'égóó nida-halni' nt'ée'. Bitsóóké da yíł dahalni'go dahool'á 'éí 'áádéé' hani' bééhózingo. Hani' bik'ázhi daniljigo 'ahíł dahalni', hiłiiijihgo bi-niiyé kq' 'ahídilyéehgo. Sínidá ho'di'níigo hoł hani'go. Ha'át'íi da baa 'áhozhdínoozijł shjł biniiyé 'áho'di'ní. Ni'jł' dah ji'nah ndi sínidá ho'di'ní. 'Áko nłéí háádéé' shjł dahalni'ii kót'éego diné ná-hodideesdljł' daaniigo 'ahíł dahalni' nłéí 'e'e'aah biyaadéé'go. 'Asdzáqá sidáádéé' hani' niljigo. 'Áadi diné náhodideesdljł'.

Ts'ídá 'alqajł' diné niilyáii Tó 'Áhaní wolyé. 'Ákóne'é diné nináánalyáii 'éí Kin Yaa'áanii. 'Ákóne' Tó Dích'íi'nii. 'Ákóne' Hashtł'ishnii. 'Áko díí diné djlgo diné ninályá, jó 'akon. 'Éí nłéí kodi kéyah bikáa'di naayéé' 'ásdjłd yéégóó dah nídizhdookah binii-yé, jó 'akon. Kéyah t'áá bini' si'q siljłgo. Bqah yíní 'ánádzaago díí biniiyé diné djlgo dah nábi'diilkai. Naaki níláago 'ádaalyaa. Ła' 'asdzánigo. Ła' dinégo. Naaki daníláago 'áádéé' dah nídii-déél. 'Aadéé' 'álíleego ná'nidéél, jó 'akon. 'Áko 'aadéé' ni' bi-káa'jł' ni' nikéé'íldée' siljł' 'e'e'aah biyaajł'.

'Aadóó naghái shádi'áah biyaajł hani' nánít'í'. Naakétł'áh-tahdi, 'áádóó 'índa diné ła' bik'í'iidéél. 'Ákwii K'aa' Dine'é kéé-hat'jł lá jiní. 'Aadóó 'ákwii 'ałk'íiidiéél siljłgo, 'ákwii nát'ohzis t'áá 'aheelyaa. Díí bee 'ałk'éí jisdljł, jó 'akon. 'Ákwii k'é 'ahizh-doo'niid yéé 'ahá n'jísgehgo biniinaa hóochł'go diné hóznłteel, jó 'akon. Naakétł'áhí hóznłteel. Níléí Tółchł'íkooh hooleyé binii-t'aadi 'ana'í hóznłteel. 'Aadóó nłéí ha'naa 'adeezdélí nłéí Tsé-ńjígáqh góne' dóó nłéí Hak'eet'oh Tóó góne'. 'Aadóó nłéí Lók'aah Niteel góne'. 'Aadóó nłéí Dinétah hooleyéégóó.

'Aadóó diné 'ałk'íhiideełgo ch'íhoolzhiizh. 'Aadóó 'éí Kiis-áanii dine'é kłjh náhákááh wolyé, jó 'akon. Kindéé' ch'éhékááh ndi 'ádabijiní. 'Aadóó 'índa 'éí 'ał'qq dine'é lq'í hodiidéél, Kiis'áa-nii dine'é, Tó Hajilohnii, Mq'ii Deeshgiizhnii, Naasht'ézhí. 'Índa kwe'é 'Ayahkin hooleyé dóó Kiis'áani, 'éí t'áá 'éí 'Oozéí wolyé, jó 'akon. 'Aadóó 'éí dah naazhjaa'go, 'Ahihidiikáahgo ch'íhool-zhiizh, jó 'akon.

'Éí 'áádóó 'Áshjłhí wolyéii ch'ínidéél. T'áá 'áádóó Tsénjłkiní ła' ch'ínidéél. 'Índa nłéí Tsézhin Nidii'aaí hooleyéédéé' 'Áshjłhnii háádéél. 'Éí Kiis'áanii niljigo. T'áá 'áádéé' Kin Yaa'áanii ła' háádéél. 'Éí yidaolyé Kin Yaa'áanii. 'Áko díí kojí diné t'áá 'íiyisíí 'áyikahii, 'éí ła' Honágháahnii bi'doo'niid. 'Éí bik'íhodiit'q t'óó dlo hodichí niilts'id yéegi. Honáyáago, "Shí lá 'éí honásháahgo dajitsaah ni," jiníigo t'óó 'eedlozhdeeshchínéé 'éí t'áá 'ákóhoo-dzaa. 'Éí 'óolyé Honágháahnii. Doo yá'áshqo da lá. 'Ánít'jłh lá bi'doo'niid. 'Áko 'Ánít'jłhii bi'doo'niid. T'áá 'éí dziłł'ah góne' 'íináago Dziłł'ahnii bi'doo'niid, jó 'akon. T'áá 'éí Ta'neeszah Hatsohji' 'anáánáádeelgo 'ákwéé Ta'neeszahnii náábi'doo'niid. T'áá 'éí Hashk'qq Hadzohó bik'éí 'íł'ł siljł'. 'Éí Kiis'áanii 'át'é, jó 'akon. 'Éí Tsénjłkiní dine'é t'áá 'éí yíł 'ałk'éí danidlj. T'áá 'éí 'Áshjłhí yíł 'ałk'éí danidljigo haz'q, jó 'akon. Kót'éego 'át'é. 'Áko díí 'aají Tó 'Áhaní niljłjł Tó 'Áhanígo háádéél, jó 'akon. Honá-gháahnii, Ta'neeszahnii, Hashk'qq Hadzohó bik'éí siljł'. Doo hó-zhó 'ałk'éí niidljł da níigo 'éí 'áájí 'ahideełnáago 'ahaa nináaldeeh.

Náána 'ákóne'é Kin Yaa'áanii. T'óó 'ahayóí Kin Yaa'áanii. Kiis'áanii da 'éí 'át'é. Ła' Dziłghq'á 'éí 'át'é. 'Áko 'áájí doo hó-zhó k'é bééhózin da nahalin łahgo. 'Áshjłhí hak'éí 'ájł'ł, jó 'a-kon. 'Áko nt'ée' 'éí 'áájí 'ahaa nináaldeeh. 'Éí 'Áshjłhí. Kojí Tó Dích'íi'nijł 'ákót'é, jó 'akon. Tsin Sikaadnii nilj. 'Índa Bjłh Bitoodnii bik'éí. 'Índa Tó'ázółí, K'aahanáanii, Yoo'í Dine'é, Tł'ó-gí. 'Éí t'óó k'é siljł'ígíí 'át'é. K'é nídzingo doo bił 'ahaa nínááhá-t'jł da. Doo k'é nígóogo 'éí 'áájí bee haz'qágo kót'éego díí dah nijizhjaa'go hool'á, jó 'akon. 'Índa Kin Yaa'áanii 'ákójít'é. Kojí yee' díí Hashtł'ishnii. Jó 'éí Hashtł'ishnii jłł. 'Éí 'áádóó wóshdéé' náázhdeezdélígíí 'éí Tsé Deeshgizhnii ho'doo'niid. T'áá 'éí Tsé-táá'áanii ho'doo'niid. 'Índa t'áá 'éí Tótsohnii, Bit'qhnii, Hooghan Łání, 'éí 'áájí 'ałk'éí jisdljł'. 'Áko ndi 'ákwéé Hooghan Łání yéé t'óó bíyó doo nihik'éii da Kiis'áanii 'át'é dajiniigo. 'Áko 'ałdó' doo k'ézhnídzinígíí 'áájí 'ałdó' 'ákót'é. Jó 'áko dah nijizhjaa'góó t'áá 'ákót'é.

'Aadóó 'índa 'eii Tsi'naajinii ha'nínígíí 'éí 'áyigááł. 'Éí 'áájí Tł'ízí Łání yíł 'ałk'íidéél. 'Áko 'éí Tł'ízí Łání niljigo Kiis'áanii 'át'é. 'Índa Kin Łichii'nii, Tł'áashchł'í, Deeshchii'nji. 'Éí 'ákohgo shijaa', jó 'akon. Dóó díkwłt'é shjł 'áájí. Kin Łichii'nii 'éí Tsi'-naajinii yqajł' da'ayééh. Tł'áashchł'í yéé 'éí t'óó 'ahidiniłnáago 'ahánídaashchłíngo yaa naakai. Doo 'ałk'éí niidljł da daaniigo. Jó kót'éego yaa naakai, jó 'akon. 'Áko t'áadoo bita' 'adahodees-t'áni dooleet'éé 'éí 'áájí t'áá nanitł'a, jó 'akon. 'Índa Táchii'nii

háádééldéé' bééhóziní. Dook'o'ostłíid biyaadóó háádéél. 'Áadóó náás deezdélí kóne' 'íidéél. 'Aadóó 'ahaa hidiideełgo náásgóó 'a-heezdéél. 'Aadóó háda'ahidinéestqá' 'éí kóne' nłéí Táchii' hooleyé góne'. 'Áadi Táchii'nii woosye'. Ch'íníłjł góne' ha'át'éegi shjł Tséyaa Hodiłhił nt'ée'go Naaneesht'ézhí Táchii'nii bi'doo'niid. Łeeshch'ih Deesgaijł' 'anáádéelii Bjłh'áad bitsii'ígíí bik'í' dé'qá lá jiní. Jaa' Yaalóolii bi'doo'niid jiní. Náánáłahjí kojí Tó Ch'íníłłni hooleyéedí ła' 'íidéél. 'Éí 'áájí Dichin Dine'é bi'doo'niid. Ha'át'éego shjł kééhat'jłgo t'áá nanitł'ago baa hani'. Ła' náádeezdélí nłéí Tooh ha'naa ninidéél dóó nłéí Dibé Nitsaa yíidéél. 'Áájí Nóoda'í Dine'é Táchii'nii bi'doo'niid. 'Áko 'éí Táchii'nii yígíí doo bééhózin-góó lq'ígóó naazt'í'. Ła' 'lich'qh Dine'é da daaniigo, Gah Dine'é Táchii'nii da da'ahidí'ni. T'áadoo le'é, Naayízí Dine'é da da'ahi-di'níigo nida'ahóji'. 'Ákwe'é doo hózhó k'é bééhózingóó naazt'í', 'éí Táchii'nii dah jookahjí 'ákót'é. Kót'éego jookah.

'Aadóó 'éí Tábaqqhá ho'di'níinii 'éí nłáahdi 'Áshjłh bá hanáá-jíidéelgo 'éí Kin Yaa'áanii nááhák'éigo 'anáázh'dółzin. 'Éí 'Á-shjłhnii jłłjigo Tábaqqhá jooleyé. 'Áko 'éí 'áájí Kiis'áanii łq' honáá-diidéél. Naasht'ézhídóó hahaazdéelii. Naaneesht'ézhí Dine'é Tábaqqhá Dine'é danilj daazłjł'. T'áá 'éí yikqhnii K'ai' Ch'ébáanii, Tó Baazhní'ázhi, Ts'ah Yisk'idnii, Haltsooí Dine'é. 'Éí 'áájí Tá-baqqhá dahak'éigo 'ádazh'dółzin, jó 'akon. Díkwłł shjł 'ał'qá dah náánáákah. 'Íiyisíí 'áyigáałii 'éiyá 'Áshjłhnii niljigo. 'Éish dó' ła' 'éí 'Áshjłhí. 'Éí 'éí dooda. Díí 'Áshjłhnii wolyé, jó 'akon. 'Áko 'éí 'áájí Tábaqqhá nt'í'jł kót'éego dah yikahgo 'át'é.

Náána díí kojí Kiis'áanii dine'é nááníłłinii 'éí Mq'ii Deesh-giizhnii, Dibé Łizhini, Tsénjłkiní, Kin Łitsonii. 'Éí 'áájí dah náá-náákah. Dóó Hashk'qq Hadzohó 'aají 'ínáánáółtq'. 'Áko 'éí 'áájí díí k'ad Naaneesht'ézhí ch'ínídeléé 'áájí bił 'ałch'ł' 'anáájít'jłgo baa nináájłkai, jó 'akon. Kót'éego dah nijizhjaa'góó 'ákót'éego 'át'é díí k'ad. 'Áko kót'éego díí 'ał'qq dine'é hiníłáago 'át'é. K'é bééhózingóo danit'í'go baa hani' nt'ée' nłáhdéé'. Kót'éego hastóí yee nida'nitin. Hazhé'é léi' kót'éego yee na'nitin. Hachaii léi', hamá léi'. Háadi da léi' hak'éí doo baa hwiinit'jł da, yóweh, doo 'ál'jł da, baa yáhasin. 'Asdzánłish 'ádin, daha'níigo yee nida'nitin nt'ée'.

'Áko k'ad 'éí díí jł, jó 'akon, dzqgdi niha'áłchíní 'áłah 'ánál-'jłhdi doo 'ééhózin da. Níłáahdi diné nilíinii 'asdzáni yich'ł' 'át'ł yileehgo, 'índa 'at'éékédéé' 'ákót'é, yaa niséehgo, diné yich'ł' 'át'ł yileehgo, kwe'é bita'gi doo 'ééhózin da. T'óó 'ahíł yá'át'éhígíí t'éiyá bee 'ihónéedzqágo 'ałch'ł' kódaat'ł neheleeh, jó 'akon. Kwe'-íigi t'áá nanitł'ago nihá hodeeshzhiizh. T'áá ha'át'éego da baa hwiinit'jłgo hasht'e' nináolyéłigi 'át'é, jó 'akon. Kqó t'áadoo le'é baa nídahat'ł, jó 'akon. 'Áko háadi da 'ákót'éego 'ahéézhdiit'áazhgo 'ahá 'azhdeeshchłjgo diigis jidoołchłł. T'áá hó diigis jidooleet. T'áá hó 'azhdooch'qh. Sih haa yí'aahgo t'óó diigis jidooleet. Díí k'ad kót'éego badahani' hastóí, jó 'akon. K'ad 'éí doo 'ééhózin da nahalin, 'ał'qq da'ana'í danilíinii da'ayéehgo. 'Éí shjł haa yit'é, jó 'akon. 'Áko k'ad 'ádóone'é yéé ndi doo bił da'jót-ta'góó jideesdee' díí k'ad 'ániid háázhnoot'ánígíí.

'Éish dó' Bilagáana' 'éí doo 'áyidígo bik'é naazt'í' da nahalin-go 'í'dółzin. T'áá 'áháqđijł' k'é ninít'í'go, t'áá bí 'ahoolchłłígíí dí-kwłidi 'achłihji' shjł k'é nihiniłnééh. Bidłłígíí yee yółta'go. 'Áájí yee neifkaahgo, 'ákót'é, jó 'akon. Kojí dinéjł 'éí doo 'át'éé da. 'Éí doo baa hani' da. 'Áko nłéí háadi shjł nijigháa ndi 'ałk'íji-t'ashgo haa dóone'é nílł, ha'át'íí bá shíníłchłín? Kót'éego 'ahíł dahojilni'go, kodóq k'é bééhoozjłh. K'éts'ósigo da k'éí yileeh, jó 'akon. Kót'éego bee k'é daha'níí lá. 'Áko kót'éego t'ah ndi díí jłłgóó 'ákót'éego bił niit'łłł. Bééhózingóo k'é dayít'éehgo kót'éego hool'á, jó 'akon.

'Áko díí k'adígíí baa hwiinit'jłgo niha'áłchíní bá, jó 'áadi doo bił bééhózin da, 'ádóone'é niljłgi. Łahgóó doo bił béedahózin da. Jó k'ad doo na'ahiniitin da 'éí bqg. Háadi da baa yáhasin, yéé-dookahígi. Bits'qq nahalingo la', ha'át'éego da bá 'ályaago yá'á-t'ééh. Shí baa nitséskeesgo k'ad díí béesh bqgh dah naaznili yaa nídaast'jłdgo yá'át'ééh, naaltsoos bee niiltsoozgo biyaa. Resolu-tion bá niiltsoozgo. Yee ch'ídeidoo'ał. Da'ólta'góó dah naastspoz dooleet. Bééhózingóo 'ádazhdóone'é, 'ałk'éí dajíłłjłgóó, dah ni-jizhjaa'góó, nizhónigo t'áá ła' dah nijizhjaa' dooleet. Kót'éego la' niha'áłchíní bił béedahózin dooleet. Kót'éego la' ha'át'íi da k'ézdongo hool'áa dooleet yoołkááłgóó. Kola' 'át'éego baa ni-tséskees shí. Háálá nłéí 'ał'qq 'ana'í ha'át'íi da yee dah naazh-jaa' bahani' danit'í'ii, yik'ehgo dayíkáahii doo yaa dáádiikáah da.

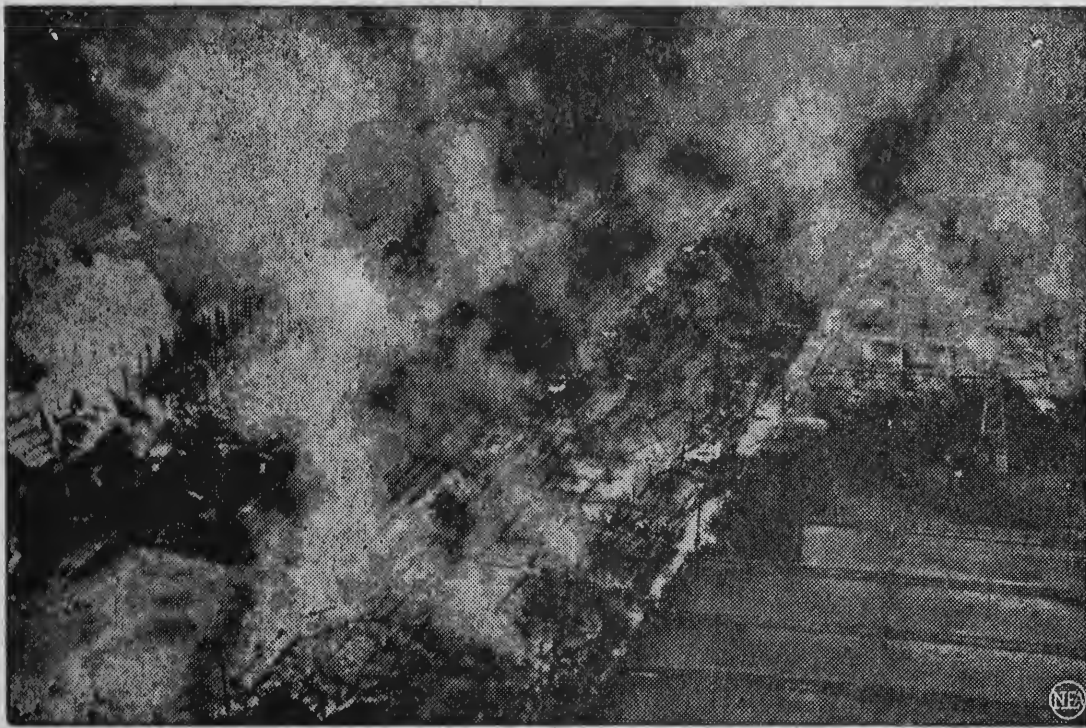
(Page 6 bikáa'gi baa nááhání'.)

'Azhá Bilagáana nídaasd!íí' ndi. Kót'éego la' bidiyin yee náas yikah. 'Índa háadi da 'adiyin nilíinii nahgóó nididoot'áát, jó doo bee haz'áq da díí k'ad United States wolyéii biyi'. 'Áko Bilagáana-jí 'ákót'é. 'Ał'qq 'át'éego bidiyin dahiniláago yik'ehgo dayikááh, jó 'akon. 'Áko nihíjí 'ákóniit'é. Nihahani' hólq, nihidiyin hólq. 'Éidíígíí bik'ehgo baa nitsáhákeesgo díí k'ad k'é naazt'i'gi bééhó-zínigo hach'í' siláago bee bééhózin dooleet, jó 'akon. 'Áko níláah-di bá da'ólta'í bináyaagi naastsoozgo yee nida'ningo 'ályaago la' hasht'eet'éego haz'áq dooleet. Díidíígíí la' t'áa yá'át'ééh dooleet la' náas yidiiskáqgóó. Háadi da la' t'áadoo 'aanígóó bee nihidi-níl'íí dooleet yidiiskáqgóó. Shí 'ákót'éego baa nitséskees. 'Áko díí Resolution ha'nínígíí bee nidooltsos. 'Áłah náá'ádleehegíí t'áa bich'í' hoolzhishgo. 'Áko ch'ídeidoo'ał. Ch'ídahizhdoołhátígíí doo neínishíí da. Hójí daats'í háadi da ła' ɬa' léi' niha'átchíní t'áadoo bééhózini, t'áa k'é nilíí ndi yił 'ahaa.naat'aashgo dóó 'a-héskéego daats'í hoł yá'át'ééh dooleet, diné jílíí shíí, jó 'akon. Jó kót'éego nil'í.

Díí k'ad baa nitséskeesígíí t'áa Resolution ha'nínígíí bee hadi-
doolnít. Ch'éedajilgháq̄h ndi t'áa baa yinisht'íí dooleet yidiis-
káq̄góó. Háadi da léi' t'áa bee shééháníih dooleet yootkááq̄góó.
'Aadóó bee 'ahééháníihgo hool'áa dooleet haa shíí nízáádgóó, jó
'akon. Jó 'ákót'éego nihidine'é bá siláa le'ígi 'át'é. T'áa nihíí
'honit'i'ii ha'át'éhígi da t'ah doo ha'át'ii da 'ákót'éego 'adá nidinii-
t'aah da. T'óó rílááhdéé' nihá 'óólzingo bee nihihoot'áat'ii t'éiyá,
ha'át'ii da kojí ts'ídá t'áááhájí t'éiyá yit'ih nahalin. Yidiiskáq̄góó
ts'ídá t'áa bééhózin dooleet, hool'ááq̄góó. Hani' bee bééhózinii ni-
l'íjgo 'ándajódléhígi le' 'át'é. Díí k'adíígíí t'ahdéé' náánát'ahgo
'át'éego yigáat'ii náadeinít'íjgo t'áa 'éi ha'át'éego da 'ánánálnéeh-
go bihónéedzq̄qgo, nabik'íyátí'go bee niilyáago yá'át'ééh, jó 'akon.
'Áko shí kót'éego baa nitséskees. Díidíígíí la' t'áadoo hózhó sih
da jiníí shíí ts'ídá t'áa bee nít'sogo nináázhdooléé. 'Éi doodago

bilááh 'áníłtsogo. Jó hazhó'ó bii 'adéest'íí'go, naalkaahgo kódoon-
 níł, jó 'akon. Jó t'áadoo bahat'aadí 'ajíłłta' jílíinii, 'éi t'óó bíyó
 nijíłkid dooleef. 'Áháyąągoosh 'adeesdee', ha'át'íi da t'áadoo
 biniiyéhégóó nabídaadzil dooleef, jó ła' jididooníł. 'Áko ndi doo
 bihónéedząą da, háálá doo da'íłłta'ii t'óó 'ahayóí. Jó t'áá diné
 k'ehgo 'ooldahii t'óó 'ahayóí, jó 'akon. T'ah nahaghá t'óó 'ahayóí
 bíł kééhwiit'í. Hani' lq'í t'ah daadziih. 'Ákoósh t'áá 'íiyisíí t'óó
 t'áá 'ákót'éego nihił haz'ąą dooleef, ha'át'éhígi da t'áá nihił siidzín-
 nígi ndi t'áadoo ha'át'íi da 'ádá nidiniilyé nahaliní. Bee 'ééhózin-
 go yiildahii t'áá nihá 'ádin. 'Áko t'áadoo le'é, t'ááš 'éi t'éiyá da-
 hani', t'aháš dahodiyin ha'níigo 'akóó t'áá na'níle'dii nahalingo
 nida'aldeeh, jó 'akon. 'Éi t'áadoo biniiyéhé da. Ts'ídá 'ałtso nihi-
 zánii, nihahastóí danilíinii da bee háábidínóót'áałgo ga', 'áko bee
 ha'át'íi da yá'át'éehgo ninádoolyééł biniiyé 'ádahat'í kót'éégóó
 nidaht'i'. Ha'át'éegi da hastóí, jó 'akon, hanáał yee 'ahił halni'go
 yee ná'áhiyiilnih. Yee yíneedł nahalingo, yee yá'át'éeh nahalingo
 'ánda'hidle'. 'Ahił nidahalni'go kót'éego shí bá shíł bééhózin.
 'Adahwiis'áágóó t'áá 'ałtso 'ákót'é, jó 'akon. 'Áko díidígíí ts'ídá
 t'áá 'ádoolníł. Nihitah hólóą dooleef. Nihe'ółta'í dahólóągóó.
 Kót'éego bee na'nitingo hool'áa dooleef, jó 'akon. 'Aa nídahat'íí-
 góó da bídadéét'i' dooleef. Ha'át'íí lá 'ahayóí lá, kót'éego la' ni-
 k'éigo 'áníł'íí lá. Kódóone'é nílíłńt'ée' léi' nik'éi baa nínéníndzáa
 lá. Koda'át'éego nahaz'ąą dooleef. Jó kót'éego yá'át'éeh dooleef
 t'áadoo bahat'aadí, jó 'akon. Háadish doo 'át'éé da. Ts'ídá 'ał-
 tsogo beehaz'ánii bíł hiníłá, jó 'akon. Ts'ídá 'ałtsogo ha'át'íhii
 da binahj'í baa nídahat'íinii daníłdzilgo naazłáago t'éiyá, bá da-
 hólóągo t'éiyá bidahónéedzą, jó 'akon. K'ad t'áá 'ákót'éhé.

The Navajo clans, with special reference to their interrelationships, by Scott Preston. Mr. Preston comes from the western part of the reservation, so his version varies slightly from that of Mr. Sandoval. This text will be printed in booklet form at a later date, complete with English translation.

'A'AHÓDLÍ NILÍINII

t'ááh. Náá'ádlííhgo 'índa doo ga' ba'joolíí' á't'ée da lá hwiiniidziíhgo naalnish yéé t'óó bits'áqjì kól'ííh. 'Áko 'índa t'áá háíida t'áá ba'ahóodlíí' á't'éhígíí shóot'eeh. Díí na'ni-tinígíí ts'ídá béédaa'niíh, háálá 'adahwiis'áá-góó ts'ídá t'áá 'éí t'éiyá bik'ehgo dahwée-gháahgo á't'é.

The white people have built up a very complex way of life characterized by such things as trains, cars, airplanes, telephones, etc. Everything moves very rapidly among the white people. They place a high value on time. In fact many of the things they have would be impossible if they did not measure their time carefully, and make the best possible use of it. This is something that white children learn early in life. Another thing they must learn is dependability and responsibility. If the men who have to do with airplanes and trains were not dependable and responsible men they would not be hired in their jobs, because a single mistake can cause the death of many people. Not all white people are reliable men and women, but those who have the best jobs are those who are the most reliable, and who have the greatest sense of responsibility. Men who drink on the job, do not show up for work, or who do not make the best possible use of their time, are the men who have the poorest jobs. This is something to remember if you want to get ahead in your off-reservation work.

